

Rechthuis en raadhuis in Vleuten

4 eeuwen eigenaren en bewoners

door

J.W. Schoonderwoerd

Eeuwenlang heeft de herberg, die in het centrum van het dorp Vleuten naast de kerk stond, een belangrijke functie in het dorpsleven gehad, mede omdat daarin het gerecht en later het gemeentebestuur gehuisvest waren. In dit artikel wordt de historie van dit gebouw en zijn bewoners wat nader belicht.

Voordat in 1812 de gemeenten werden gevormd was Vleuten staatsrechtelijk gezien een gerecht, waarvan het Kapittel van Oudmunster te Utrecht de „heerlijkheid” bezat en dat daarom het Oudmunsters gerecht van Vleuten en de Meern genoemd werd. Het gebied van dit gerecht had ongeveer dezelfde grenzen als de voormalige gemeente Vleuten, dus inclusief De Meern voorzover ten noorden van de Leidse Rijn gelegen. Tot 1633 behoorde ook de Harmelerwaard er toe.

Dit gerecht werd al in 1527 een schepengerecht en de (lagere) rechtspraak daarin werd uitgeoefend door een schout en 6 schepenen, die door het kapittel werden benoemd. Schout en schepenen, bijgestaan door een secretaris en een bodde, hielden voor hun werkzaamheden zitting in het rechthuis of gerechtshuis. Op het platteland was een rechthuis toen nog niet zo'n officieel gebouw als tegenwoordig een gemeentehuis, maar veelal een kamer of dergelijke ruimte, gehuurd in een woning of vaak in een herberg.

Waar stond het Vleutense rechthuis?

In het boekwerk van de *Geheym-schryver van Staat en Kerke der Vereenigde Nederlanden* van 1759 (zie ook ons tijdschrift, 1983 nr. 4, blz. 153) is onder Vleuten vermeld: *Het Rechthuis staat in 't midden van het dorp, voor welke men tussen twee korte muuren, met vier pylasters op de eynden, daar op vier leeuwen zitten, houdende met hare*

voorklaauwen het wapen van 't Capittel van Oudmunster, doorgaat tot over het kerkhof in de kerk. Verder wordt daarin nog vermeld: *Alhier is maar een bekwaame herberg waar 't Gerecht van Vleuten en Meern hare rechtbank houdt.*

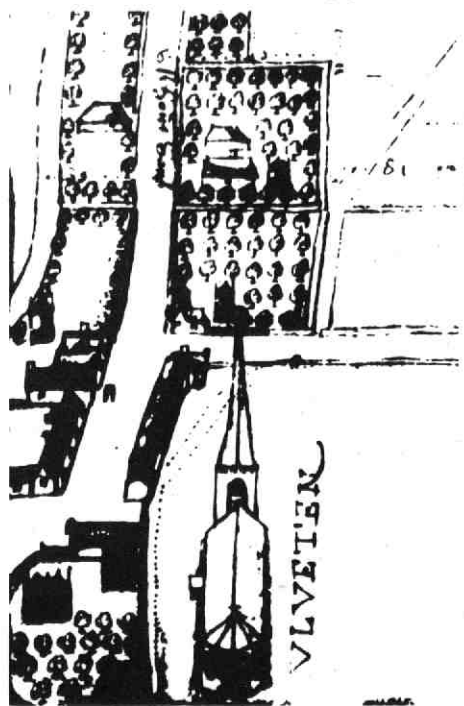
In 1744 maakte Jan de Beijer de bekende pentekening van *De Kerk en 't Regthuis te Vleuten*, die op de voorpagina is afgedrukt. Hierop zien we de muur voor het kerkhof met daarin het hek en 2 (van de 4) pilasters met de leeuwen en de wapenschilden in hun klauwen. De muur lijkt te lopen van de hoek van de Broederschapshuisjes naar de hoek van het rechthuis, maar dat is niet helemaal duidelijk, want tussen het rechthuis en de muur van het kerkhof, die waarschijnlijk verder naar het oosten doorliep, lag nog een smalle strook grond, zoals op het hierna vermelde schetsje vaag te zien is.

Omdat er, behalve een schetsje van een landmeter uit 1599 en een iets duidelijker uit 1624 (zie afb. 1), geen oude plattegronden van het dorp Vleuten bekend zijn, ga ik voor een meer nauwkeurige plaatsbepaling maar uit van de eerste kadastrale kaarten (van 1832) van Vleuten, waarvan een fragment hierbij is afgedrukt (afb. 2). Daarop zijn enkele oude benamingen aangegeven en is het perceel van het rechthuis met een A aangeduid. Het schetsje van de landmeter uit 1624 komt heel goed overeen met die kaart.

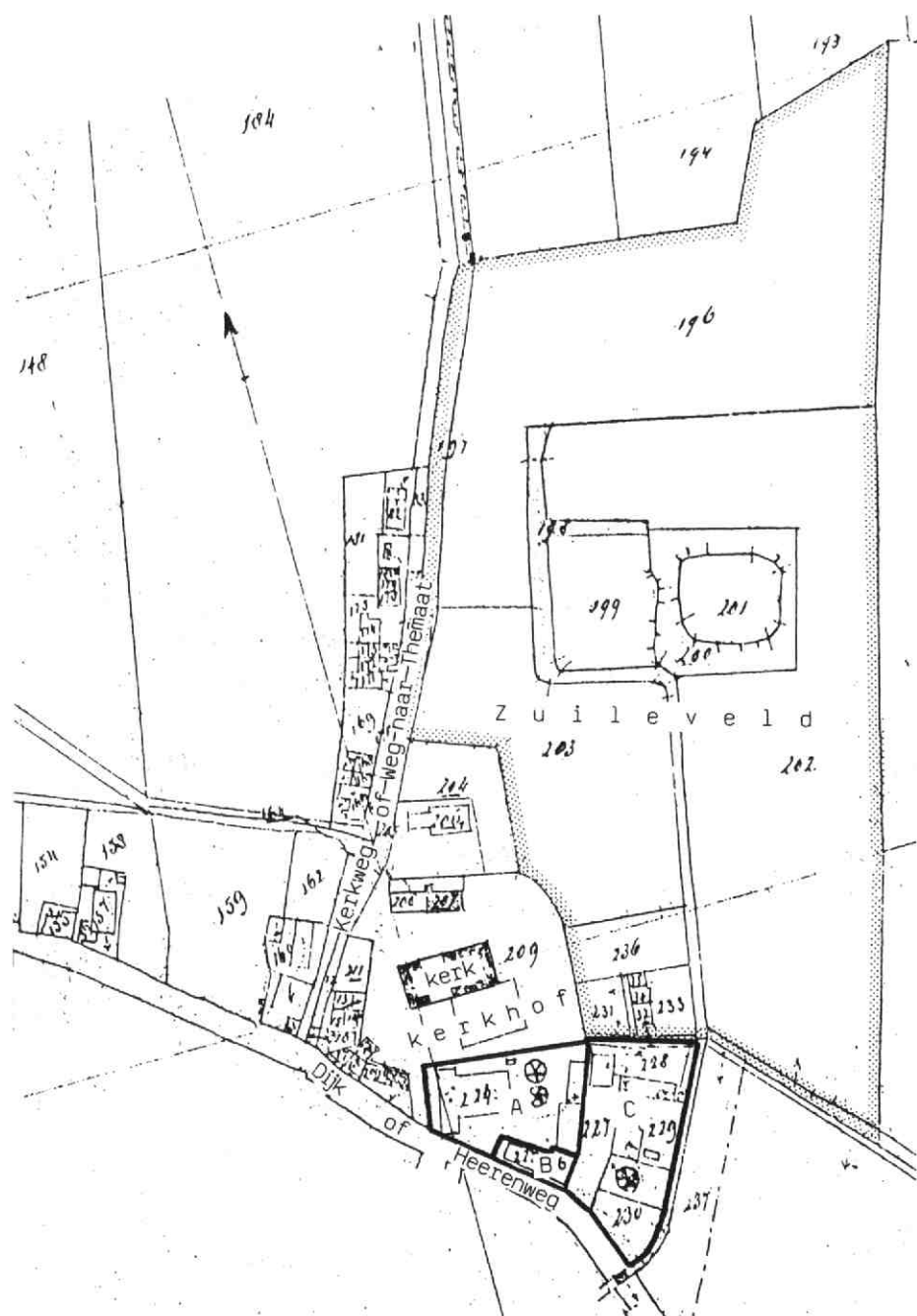
Het rechthuis was dus tevens herberg (zie ook het uithangbord op de tekening

van de Beijer), die vermoedelijk toen al werd gecombineerd met nog een ander bedrijf. Zoals uit het volgende zal blijken, was dat een timmermanswerkplaats of boerderij.

In het archief van het Kapittel van Oudmunster en in dat van het gerecht heb ik geen gegevens kunnen vinden over huur of gebruik van enig pand voor

1. Fragment (sterk vergroot) van een kaart van de landmeter H. Verstraelsz uit 1624, waarop een schetsje is getekend van het centrum van het dorp Vleuten. Het noorden is rechts.

2. Kopie van een deel van de kadastrale kaart van 1832 met het noordelijk deel van Vleuten (sectie B, schaal 1:2500).

het houden van de zittingen van het schepengerecht, zodat we over de eerste 200 jaar van het bestaan van het gerecht daarnaar slechts kunnen gissen. Daarom neem ik voorlopig maar aan, dat het altijd hetzelfde gebouw is geweest. Het archief van het gerecht geeft pas in 1732 1) wat nadere informatie, want toen werd in het gerechtsregister een boedelscheiding van 1728 ingeschreven, waarbij Mathijs Hovelingh eigenaar werd van *het hujs en erf, staende en gelegen tot Vleuten aan 't kerckhoff aldaar, sijnde 't recht-hujs*.

En hiermee komen we bij de mensen die er in woonden. Wie waren daarvoor en daarna eigenaren en gebruikers van dit pand? Deze vraag wil ik hierna probe-

ren te beantwoorden, waarbij ik voorop moet stellen dat er geen verhalen van de mensen uit die tijd voorhanden zijn, zodat hun handel en wandel slechts aan de hand van een aantal geregistreerde feiten enigermate achterhaald kan worden.

Jacob Sandersz

Als we een paar stappen teruggaan in de tijd blijkt dat vóór 1595 Jacob Sandersz(oon) eigenaar was van het op het kadasterkaartje met A aangeduide perceel en ook van de met B en C aangeduide percelen, die ik er voor het verdere verhaal even bij betrek. In een transportakte van 1583 2) wordt Jacob Sandersz *weerd tot Vleuten* genoemd, hetgeen

inhoudt dat hij een herberg had. Uit andere akten 3) blijkt dat hij nog meer eigendommen heeft gehad, o.a. een morgen land gelegen op 't Zand, 3 morgen land op Wildervelt (ten westen van Vleuten), de „nieuwe boomgaard” ten oosten van perceel C en nog 2 boomgaarden daartegenover ten zuiden van de Heerenweg gelegen. Hij was dus kennelijk niet onvermogen.

Voorzover bekend had Jacob Sandersz, die getrouwd was met Weijndelmoet of Weijntgen Beernts van Malsen, vijf kinderen: Sander, Cornelis, Metgen, Mathijs en Grietgen, die allen getrouwd zijn.

Blijkens een transportakte van 28 juni 1595 4) verkoopt Jacob Sandersz aan zijn zoon Mathijs Jacobsz, die getrouwd is met Jannichgen Goijert Gerritsz van Bemmel, *die alinge (gehele) hujsinge, hoffstede ende boomgaert met noch een cleijn hujsken op ten selven grond, alsoe all tselve staende ende gelegen is in desen gerechte ende eensdeels bij Huijgh Jacobsz van de Graft bewoent werdt, daer die kerck tot Vloeten noortwerts ende sij comparanten selver oost ende zuijtwerts (C en B) ende den heerwech westwerts naestgelegen sijn*. Dat de Heerenweg er westwaarts naast gelegen zou zijn, roept de vraag op of in die tijd die weg wellicht ten westen langs de kerk gelopen heeft (toen er nog geen Broederschapshuisjes stonden).

In 1619 is Jacob Sandersz al overleden, want dan wordt het op het kaartje met B aangeduide perceel door Weijntgen, weduwe van Jacob Sandersz, en haar kinderen verkocht aan de *kijnderen ende erffgenaemen van zaliger Jannichen, die weduwe van Rudt van Dijk* 5).

Mathijs Jacobsz/ Jannichgen van Bemmel

Over de periode van bijna 25 jaar, van 1595 tot 1619, waarin Mathijs (Thijs) Jacobsz herbergier in Vleuten was, is niets bekend. Uit de transportakte van de hiervoor vermelde verkoop in 1619 blijkt dat Mathijs dan al overleden is, want daarin wordt Jannichgen Goijerts van Bemmel genoemd als de weduwe van Mathijs Jacobsz.

In 1629 wordt door Jannichgen en haar kinderen een hypotheek van f. 600,- genomen op hun huis, die hun verstrekt wordt door Cornelis van Aelst 6). In 1633 wordt door de gezamenlijke erfgenamen van Jacob Sanders en Weijntgen Beernts het op het kaartje met C aangeduide perceel, gelegen ten oosten van het aan Mathijs Jacobsz verkochte perceel, in 2 delen (elk zijnde een boomgaard met huis) verkocht aan Cornelis van Aelst en Peter Willemsz van Bijleveld 7). Ook de oostelijk daarvan gelegen „nieuwe boom-

gaard" en de 2 aan de overkant van de Heerenweg gelegen boomgaarden (w.o. de lange boomgaard) worden dan verkocht.

Uit de voormelde akten blijkt dat Mathijs Jacobsz 6 kinderen had: Cornelis, die eerst getrouwd was met Aelbertgen Splinters en later met Trijntgen Bastiaens, Merrichje, getrouwd met Jan Cornelisz Hovelingh, Odilia of Dultgen, die later trouwt met Anthonis Jansz Kent, Govert, Gerrit en Mathijs. Uit latere gegevens kan afgeleid worden dat die kinderen tussen 1605 en 1618 geboren zijn, zodat Mathijs Jacobsz rond 1580 geboren zal zijn en zijn vader Jacob Sandersz omstreeks 1550.

Van Jannichgen, de weduwe van Mathijs Jacobsz, is nog wat meer te vinden. Uit twee hypotheekakten, geregistreerd op 2 januari 1636 8), blijkt dat zij haar huis ook bewoonde en er een herberg had, want deze hypotheeken werden gevestigd wegens schuld aan ene Seger ter Steege, brouwer te Utrecht, en in een van deze akten is vermeld dat zij een schuld had van vierhonderd gulden, spruijende van geleverde bieren, en dat zij haar schuld beloofde te zullen betalen *soe haest (zodra) sij haere neringe van tappen in de naerbenoemde huijsinge sal coemen te verlaten, 't sij bij affsterven off andersins off als deselve huijsinge vercoft zal worden off eijntelijck soe haest sij comparante haere bieren om te vertappen in*

't geheel ofte deel van een anderen brouwer ofte brouwster als de voornoemde ter Steege off sijn huijsvrouw mochten commen inne te legen Hieruit kunnen we zien hoe oud brouwerijcontracten al zijn.

Uit de toestemmingen die voor deze hypotheek en het volgende transport gegeven werden door haar zoons Govert en Gerrit 9), blijkt dat deze in Den Haag woonden en resp. palfrenier/koetsier en timmerman waren.

Anthonis Jansz Kent/Odilia Thijs

Op 1 oktober 1644 10) wordt het perceel van de weduwe Mathijs Jacobsz verkocht aan haar schoonzoon Anthonis Jansz Kent, de man van haar dochter Odilia, deze keer Odiliaentgen genoemd. Bij dit transport wordt het eigendom omschreven als *huijsinge, hoffsteede ende boomgaardt met alles hyeren toebehooren, alsoe hetselve staende en gelegen is in den dorpe van Vleuten alhier, daer 't kerckhoff noortwaerts ende Cornelis Cornelisz oostwaerts, Cornelis Rutgersz (van Dijck) zuijdtwaerts ende het pleijn van den rooster (om het vee van het kerkhof te weren) westwaerts naest gelegen sijn.* Op het verkochte rustte een schuld van f. 1.900,--.

Van Anthonis Jansz is verder weinig bekend. In 1662 wordt hij nog als be-

lendend eigenaar van perceel B vermeld maar vermoedelijk is hij al kort daarna gestorven, want in 1669 11) wordt door Dultje Tijs, weduwe van Anthonis Jansz Kent, herbergierster te Vleuten, een hypotheek van f. 200,-- genomen op het tegenwoordig door haar bewoonde huis, hofstede en boomgaard gelegen aan 't kerkhof te Vleuten. Hoewel Dultje herbergierster was, wordt in de omschrijving van het perceel het woord herberg niet gebruikt. Er worden in die akte ook geen kinderen vermeld, waaruit afgeleid zou kunnen worden dat zij geen kinderen had.

Inmiddels zijn we in de roerige jaren rond 1672 gekomen, toen plunderende Franse troepen ook Vleuten niet onberoerd lieten en de inwoners zware schattingen moesten betalen. Of Odilia's herberg er ongeschonden doorgekomen is, is niet bekend.

In 1776 12) wordt Odilia als weduwe van Antonis Jansz Kent nog als tapper vermeld. Waarschijnlijk is zij in 1682 overleden, want op 12 oktober van dat jaar 13) wordt op verzoek van de erfgenamen van Odilia Thijs door schout en schepenen een taxatie verricht van *sekerre huijsinge, bergen en schuur, staende aan den kerckenrooster tot Vleuten, tegenwoordig bewoont bij Seger Jansz Hovelingh.* De waarde daarvan werd toen geschat op f. 800,--.

Seger Jansz Hovelingh

Kort daarna, op 30 oktober 1682 14), wordt er een transport geregistreerd, waarbij Mathijs Mathijsz verklaarde te cederen, transporter en over te geven aan en ten behoeve van Seger Jansz Hovelingh, sijne neeff, sijn huijsvrouw en hunnen erven, *sekerre huijsinge ende erve staende en gelegen aan 't kerckhoff, sulcx t selve gemelde comparant als enige erfgenaem is aengecomen door overlijden van Dultje Mathijs, sijn suster zaliger, streckende voor van de straat tot aen 't erve van de erfgenaemen van Jan Cornelisz Hovelingh zaliger toe, daer het voorzegde kerkhof aen de eene sijde ende den dijck en de twee huijsgens aen den dijck staen als andere sijde naest gelegen sijn.* Deze twee huisjes aan de dijk zijn intussen gebouwd op het met B aangeduide perceel, dat sinds 1619 al enkele malen op een andere eigenaar is overgegaan, t.w. in 1657 van Cornelis Rutgersz van Dijck op Anthonis Hermansz van Overschie, in 1662 op Dirck Jacobsz van Portengen en in 1669 op Gijsbert Jansz van Dijck 15). Met het erf van wijlen Jan Cornelisz Hovelingh (de vader van Seger Jansz) wordt hier het op het kaartje met C aangeduide perceel bedoeld, dat in 1647 en 1651 door Jan Cornelisz Hovelingh werd

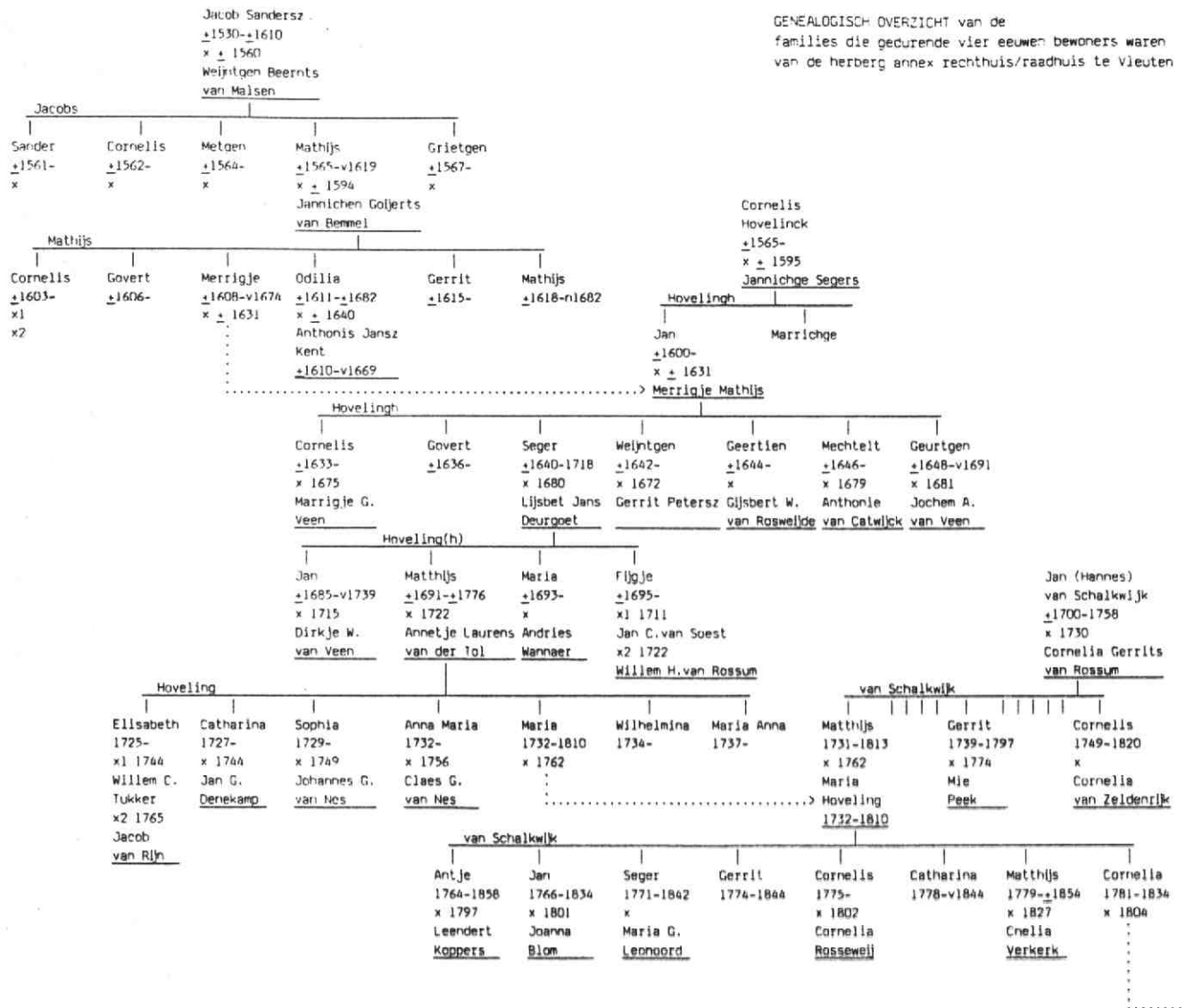
*Het gerecht van Vleuten is
Lebet Han Mathijs van
Schalkwijk aan het leggen van
het beer van het poort
van brant 1/2*

1795
1796
1797
1798
1799
1800
1801

1795	van 14 mai van het legge van het beer	2	0	0
1796	van 5 mai van het legge van het beer	2	0	0
1797	van 25 mai van het legge van het beer	2	0	0
1798	van 17 mai van het legge van het beer	2	0	0
1799	van 2 mai van het legge van het beer	2	0	0
1800	van 22 mai van het legge van het beer	2	0	0
1801	van 11 mai schalk point van het beer	5	8	
	van 14 mai van het legge van het beer	2	0	0

*Indien
Volbaan den 14 July 1802
Catharina van Schalkwijk
parroer te van Schalkwijk*

GENEALOGISCH OVERZICHT van de families die gedurende vier eeuwen bewoners waren van de herberg annex rechthuis/raadhuis te Vleuten

aangekocht van Cornelis van Aelst en Peter Willemsz van Bijlevelt 16), die het, zoals hiervoor werd vermeld, in 1633 van de erfgenamen van Jacob Sandersz kochten.

Jan Cornelisz Hovelingh was een zoon van Cornelis Willemsz Hovelingh en Jannichgen Segers en trouwde rond 1630 met Merrigje Mathijs, de hiervoor al vermelde dochter van Mathijs Jacobsz. Volledigheidshalve vermeld ik hierbij nog dat Jan Cornelisz Hovelingh 7 kinderen had, van wie er 6 getrouwd waren.

In 1680 trouwde Seger met Lijsbet (Elisabet) Jansz Deurgoet, een dochter van Jan Hendricksz Deurgoet en Trijntgen Jans Block. Deze Jan Deurgoet was bezitter van de brouwerij in Vleuten. Vermoedelijk zal Seger toen hij trouwde de herberg van zijn tante zijn gaan bewonen en exploiteren, want, zoals hiervoor is vermeld, woonde hij er in 1682 al. Een zuster van de vrouw van Seger, Sophia of Fijgje Deurgoet, was getrouwd met Willem Dircksz van Bijlevelt, de later zo bekende Vleutense brouwer.

Seger Jansz Hovelingh was ook timmerman, hetgeen blijkt uit de omslagen van de lasten van het gerecht over de ja-

ren 1711 tot 1717 17), waarin hij vermeld wordt *wegens arbeidsloon en geleverd hout aan des predicants wooninge geleverd en verdient*. Hierna volgt een periode waarvan weer niet veel bekend is over de Vleutense herberg. Pas in 1732 komt daar in meer duidelijkheid.

Matthijs Hoveling

Zoals hiervoor al is vermeld wordt op 20 april 1732 1) op verzoek van Matthijs Hovelingh in het gerechtsregister ingeschreven een notariële akte van 27 november 1728, waarin is opgenomen de scheiding van de boedel van Zegert Jansz Hoveling en Lijsbet Jans Deurgoet. Op het feit dat deze akte pas 4 jaar later werd geregistreerd kom ik nog terug.

Deze akte luidt (verkort): *Op huijden den 27en november 1728 compareerden Jan Zegertse Hoveling ende Matthijs Zegertse Hoveling, mitsgaders Willem van Rossum als speciale gemachtigde van Maria Zegertse Hoveling, weduwe van Andries Wannaer en dan nog denselven Jan Zegertse Hoveling als in desen waarnemende het interesse van de*

vier minderjarige kinderen nagelaten bij Fijgje Zegertse Hoveling, laatst huilsvrouw van den voorn. Willem van Rossum, in haar eerste huwelijck door Jan Cornelisz van Zoest aan haar verwekt, kinderen ende kindskinderen van Zegert Janse Hoveling en Lijsbet Jansz Deurgoet, gewesen echtelieden, dewelke te kennen geven dat in den jare 1718 deser wereld was overleden den voorn. Zegert Jansz Hoveling, nalatende tot sijne weduwe en boedelhouster de gemelde Lijsbet Janse Deurgoet en vier kinderen aan haar verwekt, met namen Jan Zegertse Hoveling, Matthijs Zegertse Hoveling, Maria Zegertse Hoveling en Fijgje Zegertse Hoveling. Dat deselve Lijsbet Janse Deurgoet in den boedel van haar en gemelden haren man is blijven sitten sonder hare kinderen enig bewijs van haarlieden vaderlijke besterfenis te doen en sulx tot in de maand van augustus van den jare 1724, als wanneer de gansche huis tot den voorsz. boedel behorende, staande en gelegen tot Vleuten aan 't kerkhoff aldaar, sijnde 't rechthuis, met genoegsaam allen den huilsvraad en imboedel door den brand is verteert, dat de comparanten

1570 - 1595 Jacob Sandersz
 1595 - 1644 Matthijs Jacobsz/Jannichen van Bemmel
 1644 - 1682 Anthonis Jansz Kent/Odilia Thijs
 1682 - 1728 Seger Jansz Hovelingh/Lijsbet Deurgoet
 1728 - 1766 Matthijs Hoveling
 1766 - 1813 Matthijs van Schalkwijk
 1813 - 1844 Gerrit en Catharina van Schalkwijk
 1844 - 1886 Matthijs en Maria van Dijk
 1886 - 1947 Geert van Dijk/Hanna Nieuhoff
 1947 - 1969 Eets de Veen/Cees van Berkel

alsdoen (toen) een overslag en calculatie van den boedel van hunne voornoemde ouders hebben gemaakt en bevonden dat de schulden en lasten van denselven boedel vrij verre surmunteerde (overtrof) het vermoge van dien en dat alsdoen met den anderen is overeengekomen en geaccordeert dat den tweden comparant den ganschen boedel met die tijd voor zijn prive rekening soude aanvaren, de actien en crediten invorderen en profiteren mitsgaders in eigendom hebben en blijven behouden de grond van de voorszegde verbrande huisinghe en 't gene daarvan en van 't verdere getimmerte nog was blijven staan, mits dat hij daarentegens ook soude betalen alle de schulden en lasten des boedels, geene van deselve uitgesondert en dan wel in specie de capitalen en verlopende interessen van dien op de voorszegde huisinghe staande, so als hij tweede comparant Matthijs Zegertse Hoveling aangenomen en belooft heeft en waarop dan ook is gevolgt dat hij, tweden comparant, deselve huijsinge wederom heeft doen opbouwen ten sijnen kosten

Van Jan Zegertsz Hoveling, die in 1715 trouwde met Dirckje Willems van Veen is alleen bekend dat hij, evenals zijn vader, timmerman was, hetgeen blijkt uit de omslag van de buurlasten van het gerecht over 1719, waarin hij met zijn broer Matthijs als timmerman is vermeld 18).

Uit de hiervoor genoemde akte blijkt, zoals al eerder is vermeld, dat het betreffende pand het rechthuis was en dat het

in 1724 geheel is afgebrand en door de nieuwe eigenaar Matthijs Hoveling weer is opgebouwd.

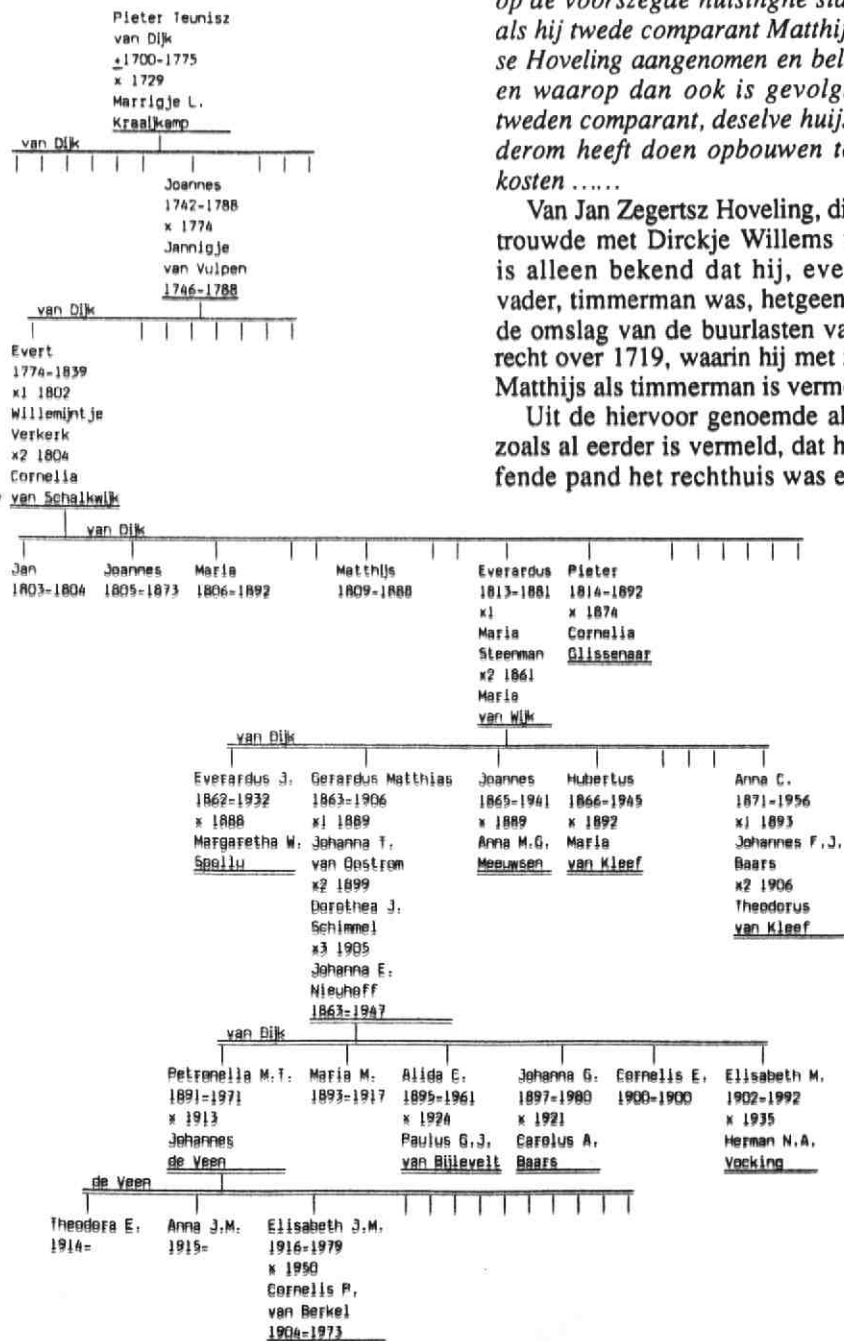
Een week later, op 27 april 1732 19), wordt in het gerechtsregister een akte ingeschreven, waaruit blijkt dat Matthijs Hoveling, meester-timmerman te Vleuten, een lening is aangegaan van f. 2.200,- bij Francois Cornelis van Bokhoven, secretaris van het hoogheemraadschap van de Lekdijk Bovendams te Utrecht, met als onderpand zijn huis, waarin 't gerechtshuis gehouden wordt, en 8 morgen weiden bouwland op Vleuterweide (die hij in 1726 20) voor f. 800,- gekocht had van het Stads Ambachtskinderhuis te Utrecht). En daarmee wordt duidelijk waarom hij de akte van de boedelscheiding van 1728 heeft laten inschrijven: er moest uit het gerechtsregister blijken dat hij eigenaar was van het rechthuis, om daarop een hypotheek te kunnen vestigen.

Uit het gegeven dat Matthijs' vader Seger Jansz in 1718 overleed, en dat Matthijs op 24 november 1722 trouwde met Annetje van der Tol, zou afgeleid kunnen worden, dat hij in zijn ouderlijk huis is ingetrouwd en daar ook zijn beroep als timmerman heeft uitgeoefend. Matthijs en Annetje hebben 7 kinderen gehad, allen dochters, waarvan er 5 zijn getrouwd.

Om u het overzicht niet te laten verliezen van alle namen van de hiervoor besproken en hierna nog te bespreken families, heb ik ze in een genealogisch overzicht opgenomen, dat hierbij is afgedrukt. Hierin komen ook de relaties tussen die verschillende families wat duidelijker tot uitdrukking.

Van Matthijs Hoveling is, in de eerste plaats als timmerman, nog wat meer bekend uit de omslagen van de lasten van het gerecht. Daaruit blijkt dat hij daarvoor gedurende de jaren 1721 tot 1755 verschillende werkzaamheden heeft verricht, met name onderhoudswerk aan de kerk en de predikants- en kosterswoning 21).

Verder was Matthijs van 1729 tot 1736 schepen en van mei tot eind 1735 ook plaatsvervangend schout. Dit laatste was het gevolg van het feit dat de op 9 mei 1735 nieuwbenoemde schout Frederik Michiel Kroost zijn ambt, waarvoor hij f. 8.600,- had betaald, niet wilde aanvaarden omdat hem gebleken was dat de revenuen van dat ambt lager waren dan hij aangenomen had. Het kapittel wilde eerst niet ingaan op zijn verzoek om hem van zijn verplichtingen te ontslaan, maar op 19 maart 1736 werd dat verzoek toch toegestaan, zij het dat hij van het betaalde bedrag slechts f. 6.600,- terug kreeg 22). Uit de handtekening van Matthijs onder diverse akten blijkt dat hij goed kon schrij-

ven, wat in die tijd lang niet iedereen kon.

In het begin van de dertiger jaren gaat het Matthijs blijkbaar heel goed, want in 1733 ²³⁾ koopt hij van Jan Hendriksz Sas, herbergier te Vleuten, diens huis *alwaar den Frisschen Roemer uijthangt*, welk pand tussen de Heerenweg en de Vleutense wetering stond, ten westen van het daar gelegen steegje (recht tegenover de tegenwoordige Schoolstraat). Hoewel er geen hypotheek op dit pand werd geregistreerd, heeft Matthijs met deze koop toch misschien iets te hoog gegrepen, want anderhalf jaar later, in april 1735 ²⁴⁾, verkoopt hij het alweer en wel aan Willem Dircksz van Bijlevelt, de kapitaalcrachtige Vleutense bierbrouwer, die meermalen panden kocht van mensen die in financiële problemen zaten.

Twee en een half jaar later, in oktober 1737 ²⁵⁾, krijgt Matthijs een nieuwe hypotheecaire lening, groot f. 3.000,--, nu van Jaspas van Minnebeeke, waarmee hij zijn nog resterende eerdere hypotheek aflost en die verder dient voor de afbouw van zijn huis, dat hij daarvoor, met zijn 8 morgen land op Vleuterweide, in onderpand geeft.

Kennelijk is Matthijs daarna toch wat in financiële problemen gekomen, want in februari 1741 ²⁶⁾ komt het zover, dat zijn huis en land op verzoek van laatstgenoemde hypotheekhouder in handen van de Pander van het Hof van Utrecht worden gesteld voor executoriale verkoop. Bij die verkoop komen zijn eigendommen in handen van Nicolaas van Geel in Utrecht, die ze weer verhuurt aan Matthijs.

Deze Nicolaas van Geel overlijdt al in hetzelfde jaar, in verband waarmee zijn eigendommen op 27 september 1741 ²⁷⁾ door het gerecht worden getaxeerd. Het huis c.a. (herberg) wordt daarbij geschat op f. 1.600,--, de 8 morgen land in Vleuterweide op f. 1.500,--. In 1744 ²⁸⁾ worden deze bezittingen door de weduwe van Nicolaas van Geel verkocht aan Jan van Nes(ch), med.doctor in Utrecht, waardoor Matthijs een nieuwe huisbaas krijgt. Blijkbaar heeft Matthijs op dat moment al een achterstand in de betaling van zijn huur, want enkele maanden later, op 1 mei 1744 ²⁹⁾ cedeert hij aan van Nes oogst, hooi, vee en inboedel in verband met f. 134,-- achterstallige huur.

In 1742 en volgende jaren vinden we nog verschillende vermeldingen van Matthijs in het gerechtsregister wegens het in de melk en in de wei nemen van vee van dorpsgenoten en familie en zelfs van verhuur van zijn hooiberg, waaruit duidelijk blijkt dat het hem niet voor de wind ging. In 1744 overlijdt Matthijs' schoonmoeder, uit wier nalatenschap ³⁰⁾ zijn vrouw in 1745 een bedrag van ruim f. 1.388,-- ont-

vangt. Wellicht heeft dit hem weer enige financiële armslag gegeven.

Overigens blijkt Matthijs ook wel eens in de stad Utrecht te komen, want in de criminele stukken van het stadsarchief ³¹⁾ komt een proces-verbaal voor, waarbij Matthijs aangifte doet van een poging van *twee valse speelders*, die hem op *Zaterdag den 27en Augustus 1763 des namiddags omtrent één uur, door de Choorstraat gaande*, aanspraken en meetroonden naar een logement om hem aan hun kaartspel mee te laten doen. Dit proces-verbaal, waarin staat dat Matthijs toen ± 70 jaar was, werd opgemaakt op 3 september en ondertekend op 8 oktober 1763. Hieruit zou volgen dat Matthijs rond 1693 werd geboren. Men keek toen niet op een paar jaar, want uit een ander stuk ³²⁾ blijkt dat hij in 1691 werd geboren.

Op 25 juni 1762 overlijdt de vrouw van Matthijs. Na haar dood heeft Matthijs zijn jongste dochter Maria nog thuis. Twee maanden na de dood van haar moeder, op 23 augustus 1762 trouwt Maria met Matthijs van Schalkwijk, zoon van de Meernse kastelein Jan van Schalkwijk.

Van Matthijs Hoveling is geen overlijdensregistratie gevonden, maar waarschijnlijk is hij omstreeks 1777 overleden.

Matthijs van Schalkwijk

In 1766 wordt Matthijs van Schalkwijk huurder van het huis en de herberg van zijn schoonvader. Naast herbergier en boer is Matthijs ook schipper. Dit blijkt uit een verlenging van zijn aanstelling door het Kapittel van Oudmunster in 1806 ³³⁾ tot *schipper op het marktschuitenvaar van Vleuten op Utrecht, op zodanige vrachtloonen, emolumenten en baaten als daartoe staan of zullen worden geconsenteerd*.

In 1776 ³⁴⁾ laat Mr. Willem Gerard van Nes, notaris te Utrecht, als zoon en executeur van de boedel van Dr. Jan Pieter van Nes en Johanna Maria Erkelens, veilen: *een schoone en wel doortimmerde hujsinge en herberge, zijnde het Rechthuis te Vleuten, met berg, schuur, kolfbaan, erve en grond, tesamen met 8 morgen land in Vleuterweide, in huur bij Matthijs van Schalkwijk voor f. 261,-- per jaar*. Koper is Matthijs van Schalkwijk voor de som van f. 5.565,--, inclusief f. 265,-- veilingkosten. En daarmee wordt de bewoner van het rechthuis ook weer eigenaar. Van de erfgenamen van Jan van Nes krijgt hij een hypotheek van f. 3.000,-- op het door hem gekochte ³⁵⁾.

In 1780 ³⁶⁾ verkoopt Matthijs van zijn land in Vleuterweide 3 akkertjes hooiland nabij Dakveld, ter grootte van 150 roeden, aan Willem van Bijlevelt. In 1787 ³⁷⁾ krijgt hij uit de boedel van zijn vader en moeder als oudste zoon toebedeeld

een kamere of woning met de grond daarbij behorende, staande en gelegen in den dorpe Vleuten, naast de Thematervaart zijnde erfpachtgoed van den Capitule van Oud Munster op de jaarlijkse canon van acht gulden.

Verdere gegevens over het reilen en zeilen van Matthijs als herbergier en schipper in deze tijd zijn zeer schaars. In het archief van het gerecht ³⁹⁾ treffen we nog wel enkele rekeningen aan, die door hem bij het gerecht zijn ingediend, zoals een in 1801 wegens vaar- en rijloon en wegens verteringen van het gemeentebestuur en een in datzelfde jaar wegens levering van bier en reuzel voor de brandweer, die loopt over de periode 1795 tot 1801, dus over 7 jaar! (zie afb. 3) Deze rekeningen werden *parorder* voor volstaan getekend door Matthijs' dochter Catharina.

In 1809 ³⁹⁾ koopt Matthijs op een veiling van de erfgenamen van Frederick Godart van Reede tot Parkeler de landerijen van het vroegere goed Zuileveld, gelegen ten noordoosten van de kerk (zie afb. 2, nrs. 196 t/m 203, 231 t/m 235 (erfpacht) en 236), groot circa 5 morgen, voor f. 5.400,--. Daarvoor krijgt hij van Mr. P.W. Bosch van Drakestein een nieuwe hypotheek van f. 4.000,--, met als onderpand deze landerijen, *het Rechthuis* en zijn land in Vleuterweide.

Matthijs en Maria kregen tussen 1764 en 1781 8 kinderen: Anna, Johannes, Seger, Gerrit, Cornelis, Catharina, Matthijs en Cnelia. Anna trouwde in 1797 met Leendert Koppers en woonde in Breukelen, Johannes (Jan) trouwde in 1801 met Joanna Blom en woonde in Vleuten, Seger trouwde met Maria Leonoord en was schoenmaker in Utrecht, Cornelis trouwde in 1802 met Cornelia Rosseweij en woonde in Abcoude en Cnelia trouwde in 1804 met Evert van Dijk, de bakker die tegenover het rechthuis woonde.

In 1810 overleed Maria en in 1813 Matthijs, in wiens overlijdensakte vermeld wordt dat zijn huis nummer 97 had. In de memorie van successie van 8 mei 1813 ⁴⁰⁾ worden hun onroerende en roerende bezittingen (in het Frans) zeer uitvoerig omschreven. Dat biedt ons de mogelijkheid wat meer te weten te komen over wat zij toen zoal voor meubilair en huisraad hadden. Het huis annex herberg (vermeld als zijnde het gemeentehuis van Vleuten) had de volgende vertrekken: vestibule, gang, 3 kamers (genoemd *chambre d'enhaut, antichambre en appartement*) en nog een kleine kamer, keuken, kelder, zolder en achterhuis. Verder behoorden er nog een schuur, 2 hooibergen en een kolfbaan bij. De veestapel bestond uit: 5 melkkoeien, 4 vaarzen, 3 jonge ossen, 3 zwarte merries waarvan 1 met veu-

len, 1 ruïn en een eenjarig veulen.

Op 30 april 1814 ⁴¹⁾ wordt er een akte opgemaakt tot scheiding van hun boedel. Hierbij krijgt zoon Johannes het huisje bij de Thematervaart (de latere Nieuwe Vaart) en Gerrit, Catharina en Matthijs, die alle drie ongehuwd waren en nog thuis woonden, tesamen *een huizinge en herberg, zijnde het voormalig rechtshuis van Vleuten, met twee bergen, schuur, kolfbaan, erve en grond, staande in den dorpe van Vleuten, met agt morgen bouw en weiland, mede onder Vleuten gelegen, voor de somma van f. 6.000,-, alsmede het goed Zuileveld bestaande in een boomgaard en weiland met een tuintje genaamd het Puttershoffe, tezamen groot vijf morgen, gelegen onder Vleuten agter de kerk voor de somma van f. 2.500,-*. Op deze eigendommen rust nog de hiervoor vermelde hypotheek van f. 4.000,-, die zij overnemen.

Gerrit van Schalkwijk

Hoewel Gerrit, die in 1774 werd geboren, samen met zijn zuster Catharina en zijn broer Matthijs eigenaar was van het café annex boerderij, worden Catharina en Matthijs in de archieven niet als kasteleines resp. kastelein vermeld. Als beroep van Matthijs wordt altijd bouwman of landbouwer vermeld, waaruit geconcludeerd zou kunnen worden dat hij voornamelijk het boerenbedrijf runde.

Op 20 juni 1814 ⁴²⁾ wordt door de burgemeester van de Gemeente Vleuten het volgende besluit genomen: *..... in aanmerking nemende dat door het overlijden van Matthijs Janse van Schalkwijk het Markt Schipper veer van Vleuten en Themaat op Utrecht en vice versa is komen te vaceren, en dat de goede administratie vorderd dat deeze vacature worde vervuld, besluit: de Persoon van Gerrit van Schalkwijk wordt bij dezen provisioneel aangesteld tot Markt Schipper van Vleuten en Themaat op Utrecht en vice versa, en zulks onder alle zodanige verplichting als welke hem door de wetten van het gouvernement worden opgelegd of bij vervolg zullen opgelegd worden*. Daaruit blijkt dat Gerrit niet alleen boer en kastelein was, maar - evenals zijn vader - ook schipper.

Hoe lang Gerrit schipper is gebleven is niet gevonden, maar in 1827 wordt broer Matthijs (na zijn huwelijk) met als beroep schipper vermeld, zodat het waarschijnlijk is dat deze functie van Gerrit overgegaan is op zijn broer.

Inzake huur door de gemeente van het gemeentehuis is in het gemeentearchief geen besluit gevonden; misschien was dat wel een vanzelfsprekende zaak. In de begroting van de gemeente voor 1814 ⁴³⁾ is vermeld dat in het voorafgaande jaar voor

huur van het gemeentehuis f. 47,12 werd uitgegeven en dat voor 1814 f. 50,- wordt geraamd. In de begroting voor 1816 ⁴⁴⁾ wordt voor huur van het gemeentehuis f. 35,- en voor vuur en licht f. 40,- opgenomen.

Uit een staat van houders van vee, opgemaakt door de schout (burgemeester) van de gemeente in 1821 ⁴⁵⁾, blijkt dat Gerrit toen 11 runderen had, waarvan 2 onder de 2 jaren, en 6 paarden, waarvan 3 onder de 3 jaren.

In 1827 trouwt broer Matthijs op 48-jarige leeftijd met de 13 jaar jongere Cnelia Verkerk, dochter van Pieter Verkerk van Themaat. Waarschijnlijk omdat hij toen het ouderlijk huis heeft verlaten, heeft hij zijn deel in het gezamenlijk eigendom in 1833 ⁴⁶⁾ voor f. 1.600,- aan Gerrit en Catharina verkocht.

Aangezien de huwelijken voor de burgerlijke stand werden voltrokken in het huis der gemeente, dus in het café van Gerrit van Schalkwijk, vinden we hem als kastelein vele malen in huwelijksakten als getuige vermeld, tot een maand voor zijn dood.

In 1829 ⁴⁷⁾ wordt door de burgemeester een lijst opgemaakt van personen die verplicht zijn tot het houden van een register van personen die bij hen nachtverblijf houden. Hierin wordt Gerrit van Schalkwijk vermeld met als beroep tapper, herbergier en stalhouder, wonend in huis nummer 97.

Als het kadaster in 1832 wordt ingevoerd, wordt Gerrits café/boerderij daarin geregistreerd als sectie B nummer 224 met een oppervlakte van 1500 ca. Volgens de legger is de belastbare opbrengst gebouwd (huurwaarde voor de grondbelasting) f. 51,-. Zijn totale grondbezit is dan ruim 13,36 hectare.

In 1835, als hij 60 jaar is, houdt Ger-

rit op met boeren en verkopen hij en Catharina hun land op Vleuterweide en Zuileveld aan Theodorus Henricus Abels van Waverveen te Maarssen voor f. 7.400,- ⁴⁸⁾. Zij houden dan alleen nog het voormalige rechthuis in bezit, dat toen ook nog huisnummer 97 had.

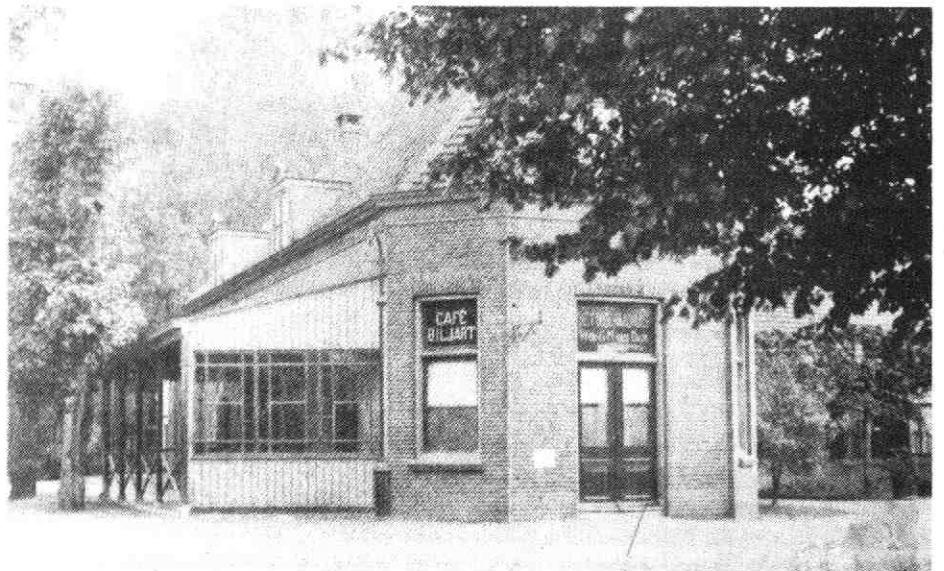
In 1842, als hij 68 jaar is, laat Gerrit een testament maken ⁴⁹⁾, waarbij hij al zijn bezittingen vermaakt aan zijn neef Matthijs van Dijk en nicht Maria van Dijk, kinderen van zijn zuster Cornelia, die getrouwd is met bakker Evert van Dijk. Deze neef en nicht waren na het overlijden van hun vader in 1839 bij hem komen inwonen en werkten voor hem in het café en de huishouding. Een opmerkelijke bepaling in dit testament is, dat als één van de twee erfgenamen in het huwelijk zou treden, deze verplicht was aan de ander zijn deel van het nagelatene over te dragen tegen alsdan te taxeren waarde.

Op 31 december 1844 overlijdt Gerrit van Schalkwijk en overeenkomstig zijn testament komt het vroegere rechthuis en huidige gemeentehuis in bezit van Matthijs en Maria van Dijk, die toen resp. 35 en 38 jaar oud en niet getrouwd waren.

Matthijs en Maria van Dijk

Opmerkenswaard is dat de testamentaire eigendomsverrijking van Matthijs en Maria van Dijk niet werd geregistreerd in de openbare registers, waardoor het kon voorkomen dat in de kadastrale legger Gerrit van Schalkwijk nog tot 44 jaar na zijn dood als eigenaar vermeld bleef. Hoe dat toen met de aanslagen van de grondbelasting gegaan is blijft een vraag.

In 1849 koopt Matthijs van het R.K. Armbestuur te Maarssen ruim 11 ha bouw- en weiland in Vleuterweide, gelegen ten

4. De hoek van Het Oude Raadhuis met open veranda rond 1916.

zuiden van de Achterdijk, en nog bijna 2 ha ten noorden daarvan, tussen deze dijk en de Vleutense wetering 50). Niet nagegaan is of hij daarvoor soms al pachter van die gronden was.

Op 21 mei 1852 51) besluiten burge-meester en wethouders om met den kastelein M. van Dijk een overeenkomst te sluiten om in tijd van nood wanneer hier of elders brand ontstaat, onmiddellijk twee paarden disponibel te hebben, om de brandspuit met aanhorigheden spoedig ter plaatse te brengen, alwaar deselve vereischt wordt.

In de vergadering van de gemeenteraad van 12 augustus 1852 wordt Matthijs benoemd tot gemeenteontvanger 52). Op 1 december van dat jaar wordt hij als zodanig beëdigd, na als borgstelling aan de gemeente een hypotheek op zijn huis te hebben gegeven van f. 700,--. Dit ambt wordt door hem vervuld tot hem op 30 december 1881 op 72-jarige (!) leeftijd eervol ontslag wordt verleend 53). Behalve boer en kastelein was Matthijs dus ook nog gemeenteontvanger. Als kastelein vinden we Matthijs in vele huwelijksakten van de burgerlijke stand als getuige vermeld.

Rond 1850 wonen Matthijs' tante Anna van Schalkwijk, die weduwe is, en zijn oom Matthijs van Schalkwijk, die schipper en sinds 1843 weduwnaar is, bij hem in huis. Deze Matthijs was in die jaren ook regelmatig getuige bij huwelijken. Waar en wanneer deze oom en tante zijn overleden is nog niet gevonden.

In april 1872 besluit de gemeenteraad tot de bouw van een eigen gemeentehuis. Daarvoor wordt een stuk grond gekocht van J.J. le Brun voor f. 1.000,-- (waarop nu nog het oudste deel van het gemeentehuis staat) en een geldlening aangegaan van f. 5.500,--. De bouw wordt aanbesteed voor een bedrag van f. 4.444,-- en verloopt kennelijk voorspoedig, want in een speciale raadsvergadering op 20 januari 1873 wordt het nieuwe gemeentehuis „ingewijd”, waarbij burgemeester J.H.J. van Bijleveld de gemeente als aandenken een borstbeeld van Koning Willem III met console cadeau geeft 54).

En daarmee houdt het vroegere rechtshuis op raadhuis te zijn, maar de geschiedenis van het dorpscafé gaat nog zo'n 90 jaar verder.

In 1876 wordt het bedrijf flink uitgebreid: er wordt een koetshuis en een stal bijgebouwd. Als gevolg hiervan wordt de belastbare opbrengst voor de grondbelasting verhoogd van f. 51,-- naar f. 250,--. Het kadastrale nummer wordt daarbij gewijzigd van B224 in B608.

Op 28 mei 1888 55) verkopen Matthijs en Maria hun café annex boerderij voor f. 5.000,-- en Matthijs zijn land voor

f. 18.000,-- aan hun neef Gerardus Mathias (Geert) van Dijk, de zoon van hun broer, de wagenmaker Everardus van Dijk.

Matthijs overlijdt kort daarna op 8 december 1888 en Maria ruim 3 jaar later, op 12 februari 1892.

Geert van Dijk/Hanna Nieuhoff

Geert van Dijk werd geboren in 1863 als zoon van Everardus van Dijk en Maria van Wijk. In 1874, toen hij 11 jaar was, overleed zijn moeder en bleef zijn vader met 4 jongens van 12 - 8 jaar en een dochtertje van 3 jaar over. Met zijn twee jaar jongere broer Jan werd Geert in 1875 56) op een kostschool in Oudenbosch gedaan, waar jongens ook een vakopleiding konden krijgen. In juli 1877, toen hij 14 jaar was, kwam Geert daarvan terug en is hij gaan werken in het café en op de boerderij van zijn oom en tante, die toen resp. 67 en 70 jaar waren en bij wie hij ook ging inwonen.

5. Geert van Dijk omstreeks 1890.

Het is hem daar kennelijk goed gegaan, want zoals hiervoor al is gezegd, koopt hij in 1888 55) van hen het café annex boerderij en de 13 ha land op Vleuterweide en aan de Achterdijk.

In 1889 trouwt Geert met Johanna Theodora van Oostrom, dochter van Johannes van Oostrom van de boerderij „Zeldenrijk” op 't Hoog. Bij haar krijgt hij 4 kinderen, allen dochters, van wie de oudste, Petronella Maria Theodora, hierna nog ter sprake komt.

In 1894 57) koopt Geert het land van het goed Zuileveld (met uitzondering van de nummers 231 t/m 235), groot 3.68 ha, dat in 1835 door Gerrit van Schalkwijk werd verkocht, van Lena Abels in Maarsen, die het geërfd heeft van haar vader

Theodorus Henricus Abels. In totaal bezit hij dan bijna 17 ha grond.

We mogen wel aannemen dat Geert een achtenswaardig burger was, want in 1895 wordt hij gekozen tot lid van de gemeenteraad. In 1901 wordt hij herkozen voor een tweede zittingsperiode (die toen 6 jaar was) en blijft dan raadslid tot zijn overlijden. In die tijd is hij ook agent van de Utrechtse Algemeene Brandwaarborgmaatschappij, hetgeen blijkt uit enkele premiekwitanties uit 1896 58).

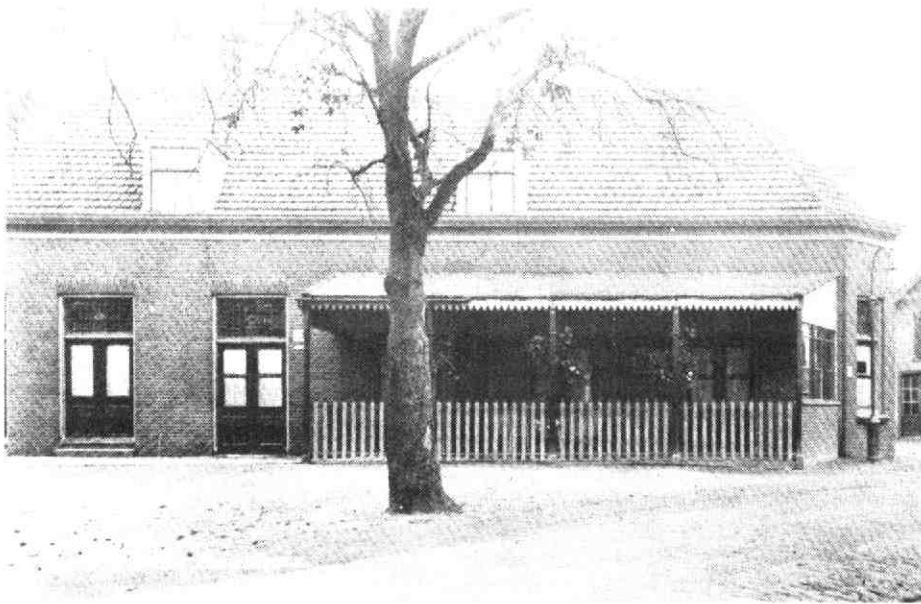
In november 1897 overlijdt Geerts vrouw plotseling. Blijkens de memorie van successie die daarna werd opgemaakt 59) worden hun onroerende goederen (café/boerderij met bijna 17 ha land) gewaardeerd op f. 36.500,--.

Zondag 2 oktober 1898 was een rampzalige dag voor de familie van Dijk, want toen brandden café en boerderij met schuren en hooibergen tot de grond toe af. Bij die grote brand van Vleuten, die begonnen is in één van Geerts hooibergen en vermoedelijk ontstaan is doordat kinderen met lucifers speelden, brandde ook de naastgelegen schilderswerkplaats van Antonie van Lent af, alsmede de aan de overkant van de straat staande bakkerij van de weduwe Pieter van Dijk en nog 3 woningen daarnaast. De brand was zo hevig, dat de brandweren van De Meern, Oudenrijn en Utrecht om assistentie werd gevraagd. Vooral aan de Utrechtse brandweer met zijn stoombrandspuit was het te danken dat niet meer huizen een prooi van de vlammen werden. Gelukkig waren de gebouwen wel tegen brand verzekerd 60).

Op 14 november dient Geert een verzoek in bij de gemeente om een bouwvergunning voor de herbouw van zijn pand. Die vergunning wordt hem door burgemeester en wethouders nog diezelfde dag verleend! 61) Aan het nieuwe café

6. Familiefoto uit 1894. Staand links in de deur Geert van Dijk, rechts naast hem zijn zuster Kee, zittend zijn vrouw Johanna van Oostrom met haar 2e dochter op schoot, rechts haar oudste dochter Pietje aan de hand van Kees Valkenstein.

7. De westzijde van Het Oude Raadhuis met iets gewijzigde veranda omstreeks 1935. Links van de veranda de ingang van de gelagkamer.

wordt dan ook de karakteristieke veranda aangebouwd (zie afb. 4). Voor het nieuw gebouwde café wordt een belastbare opbrengst gebouwd vastgesteld van f. 400,--.

In de nieuwe gelagkamer worden muurschilderingen aangebracht door Kees Valkenstein, waarvan afbeeldingen zijn opgenomen in het tijdschrift van onze vereniging van 1983, nummer 4.

Toen Geert van Dijk het café van zijn oom Matthijs kocht, had deze laatste een vergunning voor de verkoop van sterke drank op grond van de toenmalige drankwet. Als Geert in 1891 bij B&W een verzoek indient om hem een vergunning te verlenen voor zijn café, schrijven B&W hem dat op grond van de bepalingen van de wet aan hem na 1 mei 1901 geen vergunning meer verleend kan worden (62). Op 1 juni 1891 besluiten B&W aan Geert nog een brief te schrijven om hem duidelijk te maken dat zijn vergunning op 1 mei 1901 afloopt. Als Geert na de herbouw van zijn pand voor het nieuwgebouwde café weer een vergunning aanvraagt wordt die hem, gezien het bijzondere van zijn geval, na machtiging van gedeputeerde staten, in februari 1899 door B&W toch verleend, zonder dat daarbij een afloopdatum wordt bepaald (63).

In 1899 hertrouwt Geert met Dorothea Johanna Schimmel uit Eemnes, bij wie hij 2 kinderen krijgt, een zoon en een dochter, van wie de eerste kort na de geboorte overlijdt. Dorothea overlijdt in 1904, waardoor hij voor de tweede keer weduwnaar wordt. In november 1905 trouwt Geert in Everdingen voor de derde keer, nu met Johanna Engelina Nieuhoff, geboren in Hagestein, die, evenals zijn 1e en 2e vrouw, geboren werd in 1863.

In maart 1906, nog geen 4 maanden na zijn huwelijk, overlijdt Gerardus Mathias van Dijk op 42-jarige leeftijd en blijft Hanna Nieuhoff als weduwe met 5 stiefdochters achter. Blijkens de notulen van de raadsvergadering van 23 maart werd Geert daarin door de burgemeester herdacht met de volgende woorden: *Mocht ik een paar zittingen vroeger, met het oog op den toestand van van Dijk, den Raad verblijden met de tijding dat van Dijk, herrezen van zijn ziekbed weder spoedig in ons midden zou verschijnen, deze blijde verwachting is niet verwezenlijkt mogen worden. In plaats dat de beterschap aanhield, kwam eene noodlottige verandering in zijn ziekte, met dodelijke afloop. De heer van Dijk, die sedert jaren, voorzoover zijn gezondheidstoestand dat toeliet, heel getrouw tegenwoordig was, deed steeds naar zijn vermogen zijn best de belangen der gemeente te behartigen. De samenwerking met hem was zeer aangenaam.* Uit de notulen van de voorafgaande vergaderingen blijkt dat Geert die sinds oktober 1905 niet meer heeft bijgewoond, waaruit geconcludeerd kan worden dat hij ten tijde van zijn huwelijk al ziek was.

Nog voor zijn dood verkoopt Geert aan de gemeente voor f. 1.800,-- een stuk grond van het goed Zuileveld, ter grootte van 1690 m² (uit de percelen B 197, 198 en 203), voor de bouw van een nieuwe openbare school (later katholieke school, tegenwoordig De Schakel, Schoolstraat 11) met daarnaast een onderwijzerswoning (tegenwoordig Schoolstraat 15) (64). Pas na zijn dood vindt het transport daarvan plaats.

Op 31 maart 1906 richt de weduwe G.M. van Dijk-Nieuhoff een verzoek aan burgemeester en wethouders om haar ver-

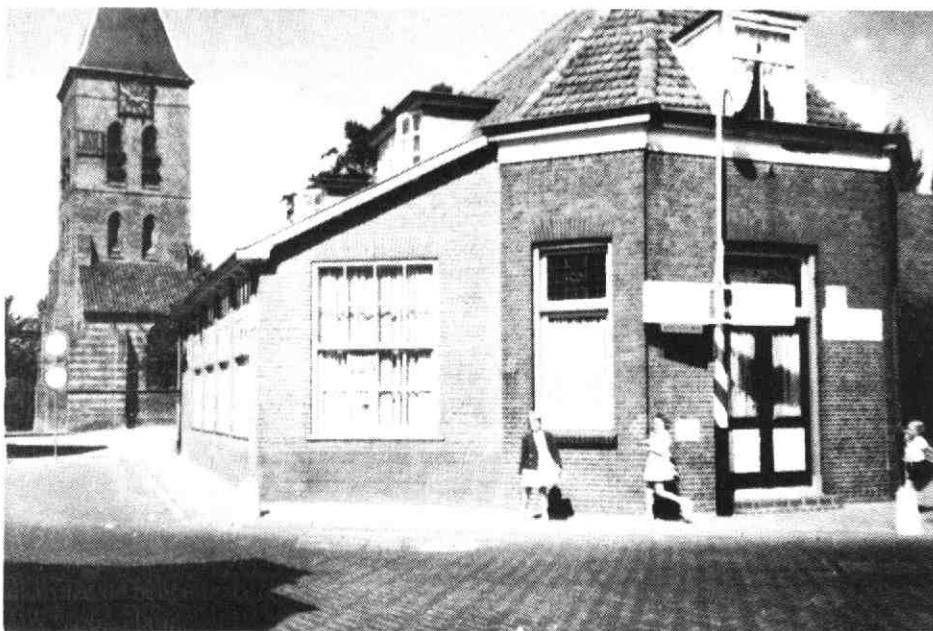
gunning ter verlenen voor de verkoop van sterke drank in het perceel Dorpsstraat A149, kadastraal bekend sectie B nr 608, en wel voor de *gelagkamer, het lokaal links van deze, daarvan afgescheiden door een porte-brisée* (dubbele openslaande deur), *en de warande, resp. groot 87, 34,80 en 28,32 m²*. Op 1 mei 1906 wordt haar de vergunning verleend (65).

Wellicht omdat het de familie in de afgelopen ongelukkige jaren financieel ook niet voor de wind is gegaan, worden door Hanna in juni 1906 de 13 ha land in Vleuterweide en aan de Achterdijk verkocht aan G. van Kraaij. De opbrengst daarvan is f. 26.725,--. Uit de desbetreffende verkoopakte (66) blijkt dat Geert op 5 februari 1906 een testament heeft gemaakt, waarbij hij Hanna tot zijn erfgename benoemt voor het gedeelte van zijn nalatenschap waarover hij de vrije beschikking zal hebben, en zijn broer Everard van Dijk benoemt tot executeur-testamentair. Op 18 oktober van dat jaar (67) vindt de boedelscheiding plaats waarbij Hanna eigenares wordt van het café en het land van Zuileveld. Op diezelfde datum koopt zij van haar zwager Everard van Dijk twee percelen land ten noorden van het land van Zuileveld (zie afb. 2, nrs 193 en 194) ter grootte van ruim 4 hectare voor f. 5.800,-- (68).

Na het overlijden van haar man heeft Hanna haar ongehuwde broer Hannes Nieuhoff gevraagd bij haar in te komen wonen, voornamelijk om de zorg voor de boerderij op zich te nemen. In het café

8. Hanna van Dijk-Nieuhoff met haar kleindochter Bets de Veen omstreeks 1940.

9. De hoek van Het Oude Raadhuis met dichtgebouwde veranda omstreeks 1958.

en de huishouding heeft zij haar dochters als hulp.

Wanneer het café „Het Oude Raadhuis” is genoemd, heb ik nog niet gevonden. Het is mogelijk dat ten tijde van Matthijs van Dijk, nadat het gemeentehuis werd gebouwd, die naam al in gebruik is gekomen, maar het kan ook zijn dat dat pas na de brand van 1898 is gebeurd. Op de foto uit 1916 (zie afb. 5) staat die naam op het bovenraam aan de kant van de Dorpsstraat vermeld evenals op een eerdere foto van omstreeks 1910.

Meer dan 40 jaar is Hanna Nieuhoff, als de weduwe van G.M. van Dijk, caféhoudster in Het Oude Raadhuis geweest en in al die jaren is er aan het pand niet veel veranderd. Buiten was de voorzijde van het café als centrum van het dorp een belangrijk ontmoetingspunt, „de Beurs” genoemd, waar vooral jongeren bij elkaar kwamen om de dagelijkse nieuwtjes te bespreken.

Steeds vaker wordt het café gebruikt voor vergaderingen, feesten en bruiloften en niet te vergeten de jaarlijkse maaltijd van de leden van de Broederschap van Vleuten met hun dames. Het is voor Hanna toch nog wel een sober bestaan, want als er een groot gezelschap te gast komt moet er serviesgoed bij familie geleend worden en als bedienend personeel worden enkele nichten ingeschakeld, die met de fooien een zakcentje verdienen.

De geleidelijke groei van het dorp en daarmee de behoefte aan bouwgrond brengt ook voor Hanna enig voordeel mee. In 1907 verkoopt zij 610 m² grond aan de gemeente voor verbreding van de Schoolstraat, in 1908 545 m² voor de bouw van woningen aan die straat, in 1923 150 m²

voor uitbreiding van de katholieke school (aan de achterzijde) en 535 m² voor woningbouw langs de Schoolstraat en in 1925 nog eens 1590 m² voor hetzelfde doel 69).

In 1939, als Hanna 76 jaar is, komt Bets de Veen, dochter van de hiervoor al genoemde Petronella Maria Theodora (Pietje) van Dijk, die in 1913 trouwde met Johannes de Veen, van Houten naar Vleuten om bij haar oma te gaan wonen en werken, eerst tot 1944 en daarna vanaf mei 1946, tot deze op 5 april 1947 overlijdt.

In 1946 worden de ouderwetse toiletten van het café, die achter in het huis bij de stal gelegen waren, vervangen door meer nabij de cafézaal gelegen en aan de eisen des tijds aangepaste, voor dames en heren gescheiden, toiletgroepen. Als gevolg van deze verbouwing wordt de belastbare opbrengst gebouwd verhoogd naar f. 480,-.

Een maand voor haar dood laat Hanna een testament opmaken waarbij zij haar toen nog in leven zijnde 4 stiefdochters tot erfgenamen benoemt, doch waarbij zij haar onroerende goederen, zijnde het café en het nog resterende land van Zuileveld, legateert aan haar oudste stiefdochter Pietje (de moeder van Bets de Veen), onder de verplichting daarvoor f. 40.000,- in de nalatenschap in te brengen. Op 1 juli 1947 wordt door de erfgenamen besloten tot een verdeling van de nalatenschap en tot afgifte van het legaat aan Pietjes echtgenoot Johannes de Veen, die daarmee eigenaar wordt van Het Oude Raadhuis 70).

Op 28 februari 1950 overlijdt Hannes de Veen en krachtens zijn testament van 25 februari 1950 71) wordt Pietje eigenares van Het Oude Raadhuis, zij het dat haar kinderen daarin een aandeel hebben, waarvan Pietje het vruchtgebruik heeft.

Bets de Veen/Cees van Berkel

Vanaf april 1947 is Bets de Veen caféhoudster in Het Oude Raadhuis. In april 1950 trouwt zij op 33-jarige leeftijd met Cornelis Petrus (Cees) van Berkel, een boerenzoon uit het Noordhollandse Wognum, die 12 jaar ouder is dan zij. Tussen 1951 en 1960 krijgen zij 6 kinderen.

In augustus 1952 wordt er door de familie besloten tot een scheiding van de nalatenschap en de ontbonden huwelijks-goederengemeenschap van Hannes de Veen, waarbij het café en het resterende land, in totaal bijna 7,37 ha groot, worden toebedeeld aan Cees van Berkel, als echtgenoot van Bets de Veen, tegen betaling van de overwaarde van zijn aandeel daarin 71).

Aangezien het tegen het achterhuis staande koetshuis niet meer als zodanig wordt gebruikt, wordt dat vanaf 1949 verhuurd aan het schildersbedrijf van A. Hoogstraten (zie afb. 11). In 1956 wordt het voorste deel daarvan verbouwd tot woonruimte voor een zuster van Cees, die daar tot 1963 heeft gewoond.

Om meer ruimte te krijgen voor grote bijeenkomsten laat Cees in 1951 de open veranda van het café dichtbouwen (zie afb. 9). Tevens worden dan de dakkapellen daarboven vergroot om op de bovenverdieping enkele hotelkamers in te richten, zodat het bedrijf voortaan als hotel-café-restaurant kan worden aangemerkt. Deze verbouwing leidt tot een verhoging van de belastbare opbrengst gebouwd tot f. 505,-.

10. Cees van Berkel met zijn vrouw Bets en hun oudste 2 kinderen in 1952.

In 1951 en 1957 wordt er van het grondbezit ten noordoosten van de kerk nog eens circa 6500 m² verkocht voor bouw en uitbreiding van de katholieke en christelijke scholen en voor de bouw van een gemeentelijk gymnastieklokaal.

En dan komen we in de tijd van de grote uitbreiding van Vleuten. De gemeente besluit tot het aanleggen van een nieuwe ontsluitingsweg van het centrum van

11. De zuidzijde van Het Oude Raadhuis met het vroegere koetshuis, nu schilderswerkplaats van A. Hoogstraten, vlak voor de afbraak.

Bronnen

RAU = Rijksarchief Utrecht

GAU = Gemeentearchief Utrecht

GAV = Gemeentearchief Vleuten-De Meern

Do = Dorpsgerichten

No = Notarieel archief

MvS = Memories van successie

Kad = Kadaster Utrecht

- 1 RAU Do 2056 blz. 75 20-4-1732
- 2 RAU Do 2049 17-12-1583 O.S.
- 3 RAU Do 2048 27-10-1576
2049 12-11-1588
- 4 RAU Do 2049 28-6-1595
- 5 RAU Do 2051 blz. 27v 7-1-1619
- 6 RAU Do 2051 blz. 81v 5-2-1629
- 7 RAU Do 2051 blz. 115v/117 23-11-1633
- 8 RAU Do 2051 blz. 134/135 2-1-1636
- 9 RAU Do 2051 blz. 136 16-5-1636
2078 1-4-1644
- 10 RAU Do 2051 blz. 171 1-10-1644
- 11 RAU Do 2052 blz. 129v 22-6-1669
- 12 GAV 1778
- 13 RAU Do 2053 blz. 64v 12-10-1662
- 14 RAU Do 2053 blz. 64v 30-10-1682
- 15 RAU Do 2051 blz. 220v 10-6-1657
RAU Do 2052 blz. 41 19-6-1662
RAU Do 2053 blz. 2 30-9-1669
- 16 RAU Do 2051 blz. 185v 6-3-1647
RAU Do 2051 blz. 198 20-9-1651
- 17 GAV 1791
- 18 GAV 1791
- 19 RAU Do 2056 blz. 77 27-4-1732
- 20 RAU Do 2056 blz. 8v 14-12-1726
- 21 GAV 1791
- 22 RAU Oudmunster 555
- 23 RAU Do 2056 blz. 88v 20-10-1733
- 24 RAU Do 2056 blz. 111v 25-4-1735
- 25 RAU Do 2056 blz. 140 12-10-1737
- 26 RAU Do 2056 blz. 165v 6-2-1741
- 27 RAU Do 2056 blz. 174v 27-9-1741
- 28 RAU Do 2057 11-1-1744
- 29 RAU Do 2057 1-5-1744
- 30 GAU No U 211a001 13-2-1745
- 31 GAU Arch. S II 2244/206 3-9-1763
- 32 RAU 2057 5-9-1776
- 33 GAV 1809 8-12-1806
- 34 RAU Do 2058 25-6-1776
- 35 RAU Do 2058 5-9-1776
- 36 RAU Do 2058 18-10-1780
- 37 RAU Do 2059 blz. 81 20-12-1788
- 38 GAV 1803 14-7-1802
- 39 RAU Do 2060 blz. 211 21-4-1809
2060 blz. 214 17-5-1809
2060 blz. 216 17-5-1809
- 40 RAU MvS 1813
- 41 GAU No U 320b016 30-4-1814
- 42 GAV 1849 20-6-1814
- 43 GAV 1849
- 44 GAV 1854 18-9-1815
- 45 GAV 1863 31-8-1821
- 46 RAU No M 004e005 21-10-1833
- 47 GAV 1880 25-8-1929
- 48 Kad deel I 115/41 6-3-1835
- 49 RAU No MIJ 009c001 7-3-1842
- 50 GAV kad. legger Vleuten art. 564
- 51 GAV 1824 21-5-1852
- 52 GAV 1809 1-12-1851
- 53 GAV 1809 30-12-1881
- 54 GAV 1809 22-4-1872 en 20-1-1873
GAV 1944 en 1945
- 55 RAU No MN 002c008 28-5-1888
- 56 GAV 2355 fol. 151 en 181
- 57 GAV kad. legger Vleuten art. 424
- 58 Bezit auteur 11-7-1896
- 59 RAU MvS 1897
- 60 GAV 2050
- 61 GAV 2064 14-11-1898
- 62 GAV 1826 17-4-1889 en 1-6-1891
- 63 GAV 1826 en 1977 2-2-1899
- 64 GAV 1813 16-2-1906
- 65 GAV 1977 31-3-1906
2067 nr 183 1-5-1906
- 66 Kad deel U 676/93 19-6-1906
- 67 Kad deel U 680/7 18-10-1906
- 68 Kad deel U 680/6 18-10-1906
- 69 GAV kad. legger Vleuten art. 911
- 70 Kad deel U 1365/92 1-7-1947
- 71 Kad deel U 1465/91 14-8-1952
- 72 GAV Raadsbesl. 23-12-1965

het dorp naar de Utrechtseweg (de Hindersteinlaan) en daarvoor moet Het Oude Raadhuis verdwijnen. In 1966 wordt het daartoe, met het nog resterende land van het voormalige Zuileveld en het ten noorden daarvan gelegen land, in totaal 6,73 ha, door de gemeente gekocht voor een bedrag van f. 535.000,- plus 1530 m² grond voor een nieuw te bouwen horecabedrijf 72).

In juni 1969 verlaat de familie van Berkel het oude gebouw om in het nieuwgebouwde pand aan de Hindersteinlaan, dat ook weer „Het Oude Raadhuis” wordt genoemd, haar bedrijf voort te zetten. In dat jaar wordt het oude gebouw afgebroken om plaats te maken voor straat, trottoir en plantsoen.

En daarmee komt er een einde aan vier eeuwen geschiedenis van de herberg annex rechthuis en raadhuis naast de kerk van Vleuten.

Illustraties

- 1 RAU T.A.
- 2 RAU T.A.
- 3 GAV 1803
- 4, 7 Oude ansichtkaart
- 5, 6 J.W. Schoonderwoerd
- 8, 9, 11 Mw. P.A.M. Zijerveld-van Berkel, Woerden
- 10 Th. van Husen, Vleuten